

Sygn. akt III CSK 53/19

POSTANOWIENIE

Dnia 30 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości G. sp. z o.o.
w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w K.
przeciwko G. T.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 30 lipca 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 27 czerwca 2018 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 czerwca 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację pozwanego G. T. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 23 maja 2017 roku zasądającego na rzecz powoda Syndyka masy upadłości G. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej w K. kwotę 123.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami bezprawnie wypłaconą przez pozwanego z majątku masy upadłości po odwołaniu go z funkcji syndyka.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego. Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne oraz potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, które wymagają: 1) „ustalenia czy w oparciu o art. 415 k.c. możliwe jest powstanie szkody w sytuacji, gdy środki pieniężne uzyskane zostały wskutek nieważnej czynności prawnej i stanowią nienależne świadczenie, które podlega obowiązkowi zwrotu na podstawie art. 410 § 2 w zw. z art. 405 w zw. z art. 409 k.c. lub 407 k.c., a następnie tożsame środki pieniężne (lub te same) zostały zbyte z rachunku bankowego masy upadłości przez osobę nieuprawnioną powodując, że obowiązek zwrotu dla pierwotnie zubożonego wskutek nieważnej czynności prawnej przechodzi na osobę, która ww. środki uzyskała, a to zgodnie z art. 409 k.c. wobec wygaśnięcia po stronie wzbogaconego obowiązku zwrotu i braku możliwości powstania szkody”, 2) „ustalenia czy w oparciu o działania osoby nieuprawnionej w zakresie zawarcia porozumienia masa upadłości może nabywać prawa majątkowe wskutek wpłaty na rachunek bankowy i czy uzyskane środki pieniężne stanowią składnik masy upadłości czy też podlegają zwrotowi jako pasywa (wobec uzyskania w wyniku nieważnej czynności prawnej”, 3) „wskazania czy nienależne świadczenie uzyskane wskutek nieważnej czynności prawnej może stanowić aktywa masy upadłości czy też powinno być zaliczone do pasywów, a to wobec obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia, a tym samym nie wchodzi w skład masy upadłości i podlega zwrotowi, a w przypadku utraty obowiązku zwrotu przechodzi na osobę, która nabyła przysporzenie nawet od osoby nieuprawnionej po myśli art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 409 lub 407 k.c.”, 4) „ustalenia

czy każde środki pieniężne znajdujące się na rachunku bankowym masy upadłości stanowią „jego” środki pieniężne jak wskazuje art. 725 k.c. czy też środki pieniężne stanowiące nienależne świadczenie (a to wskutek uzyskania w oparciu o nieważną czynność prawną wobec działania osoby nieuprawnionej w zakresie zawarcia porozumienia co do ich wypłaty) nie stanowią składnika masy upadłości w związku z obowiązkiem ich zwrotu na podstawie art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 407 lub 409 k.c. w zw. z art. 62 Prawa upadłościowe (będąc pasywami, a nie aktywami - gdyż tylko aktywa stanowią masę upadłości), 5) „ustalenia czy przy poleceniu przelewu bank powinien sprawdzić, czy dysponuje zleceniem pochodzącym od posiadacza rachunku, gdyż dokonanie przelewu bez takiego zlecenia świadczy nie tylko o nienależnym wykonaniu zobowiązania przez bank, lecz także o naruszeniu przez pracowników banku obowiązku wskazanego w art. 65 ustawy Prawo Bankowe”, 6) „ustalenia czy wpis na rachunku bankowym tworzy abstrakcyjne zobowiązanie banku wobec posiadacza czy też wpis na rachunku bankowym jest uzależniony od ważności leżącego u podstaw wpisu zdarzenia prawnego, a tym samym czy wskutek wpłaty w oparciu o nieważną czynność i uzyskania nienależnego świadczenia co do którego powstanie obowiązek zwrotu (art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 409 k.c.) szkodą będzie zbycie środków uzyskanych z tytułu nienależnego świadczenia poprzez rozporządzenia ww. kwotą stanowiącą nienależne świadczenie na rzecz kolejnego podmiotu na którego przechodzi obowiązek zwrotu (art. 409 k.c.) na rzecz pierwotnie zubożonego, 6) „ustalenia czy obowiązek zwrotu powstaje w sytuacji braku woli dokonania świadczenia na rzecz wzbogaconego (tj. kiedy zubożony działał w szeroko rozumiany błędzie) albo w sytuacji, w której wola miała miejsce, jednak opierała się na błędnym założeniu istnienia niewadliwej podstawy świadczenia (wynagrodzenie dla pełnomocnika), a tym samym wskutek braku jej istnienia powstaje obowiązek zwrotu na rzecz zubożonego co implikuje brak szkody w majątku wzbogaconego (bezpodstawnie) nienależnym świadczeniem (*accipiens*), 7) „ustalenia czy szkoda w masie upadłości może powstać w przypadku wpłaty środków na rachunek bankowy masy upadłości mimo nieistnienia podstawy prawnej nabycia środków do masy upadłości”, 8) „ustalenia czy szkoda stanowiąca podstawę odpowiedzialności opartej na art. 415 k.c.

powinna odnosić się do art. 361 § 2 k.c., a tym samym ustalenia czy jeżeli środki pieniężne na rachunku bankowym masy upadłości wpłynęły bez podstawy prawnej to czy istnieje możliwość wyłączenia ich do masy upadłości, a w przypadku ich rozporządzenia czy stanowią szkodę dla masy upadłości skoro nie podlegały włączeniu do masy jako pasywa (obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia), 9) „ustalenia czy masa upadłości może nabywać składniki w oparciu o działanie osoby nieuprawnionej, która spowodowała wpływ środków na rachunek masy upadłości z przeznaczeniem na rzecz innego podmiotu, a wobec odpadnięcia podstawy nabycia i zawarcia ugody sądowej ze zrzeczeniem się roszczeń - czy kwota nienależnie uzyskana podlega zwrotowi czy też może być włączona do masy upadłości o ile się w niej znajduje czy też po zbyciu środków z rachunku masy upadłości obowiązek zwrotu kwoty przez masę upadłości wygasa (jak wskazuje art. 409 k.c.).

Zachodzi również potrzeba wykładni: 1) art. 415 k.c. w zakresie pojęcia szkody w powiązaniu z obowiązkiem zwrotu nienależnego świadczenia 2) art. 58 § 1 k.c. w zakresie ustalenia kauzalności czynności prawnych i skutku związanego z obowiązkiem zwrotu nienależnego świadczenia 3) art. 410 § 2 w zw. z art. 405 w zw. z art. 415 k.c. w zakresie ustalenia czy i dlaczego obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia może stanowić szkodę dla masy upadłości 4) art. 61 w zw. z art. 62 Prawa upadłościowego w zakresie ustalenia czy pasywa jakim jest zwrot nienależnego świadczenia mogą stanowić masę upadłości przy uwzględnieniu, że pasywa nie służą zaspokojeniu wierzycieli upadłego 5) art. 160 ust. 1 Prawa upadłościowego dla ustalenia czy osoba nie będąca syndykiem może podejmować działania na rzecz masy upadłości skutkujące przysporzeniem środków pieniężnych w ramach uzgodnień z dłużnikiem 6) art. 725 w zw. z art. 726 w zw. z art. 845 k.c. w zw. z art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 160 ust. 1 w zw. z art. 61 i 62 Prawa Upadłościowego w zakresie ustalenia czy środki pieniężne na rachunku bankowym upadłego stanowiące nienależne świadczenie nie stanowią własności, a jedynie wierzytelność o ich wypłatę przez bank, a odpowiedzialnym za nienależyte wykonanie umowy rachunku bankowego jest bank, który dokonał realizacji płatności na żądanie osoby nieuprawnionej bez uprzedniego zweryfikowania autentyczności i prawdziwości

formalnej dokumentu stanowiącego podstawę do wypłaty oraz tożsamość osoby dającej zlecenie, 7) art. 725 w zw. z art. 726 w. zw. z art. 845 k.c. w zw. z art. 410 § 2 w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 160 ust. 1 w zw. z art. 61 i 62 Prawa Upadłościowego w zakresie ustalenia czy środki pieniężne na rachunku bankowym mogą nie być składnikiem masy upadłości, gdyż o tym czy środki na rachunku bankowym stanowią składnik masy upadłości decyduje zdarzenie będące podstawą zapisu na rachunku bankowym.

Ponadto zdaniem skarżącego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z tych samych przyczyn, które legły u podstaw złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie

nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 23 listopada 2010 r., II CSK 344/10, nie publ., z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, nie publ., z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, nie publ., i z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, nie publ.).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/04, nie publ.). Skarżącego obciąża obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji jurystycznej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne wraz z podaniem doktrynalnego lub orzeczniczego źródła tych wątpliwości. Ponadto, ze względu na publiczne cele, jakie ma do spełnienia rozpoznanie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej, skarżący powinien także wykazać celowość dokonania wykładni przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej.

Skarga kasacyjna pozwanego mimo obszerności wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania i towarzyszącej mu argumentacji, nie spełnia tych wymagań.

Przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie została w sposób właściwy uzasadniona. Pozwany nie wskazał żadnych rozbieżnych poglądów judykatury i doktryny dotyczących zagadnień, które miały stać się podstawą przyjęcia skargi do rozpoznania ani nie wykazał, że nie stały się one przedmiotem wykładni Sądu

Najwyższego, a jest to konieczne z uwagi na poważne wątpliwości, co do ich znaczenia powstające w procesie ich interpretacji i mieści się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Argumentacja skarżącego jest jednostronna i ogranicza się do przedstawienia własnego poglądu prawnego w opozycji do stanowiska Sądu drugiej instancji.

Wskazane przez skarżącego zagadnienia prawne, nie mają natomiast charakteru abstrakcyjnego, syntetycznego i uniwersalnego, lecz są osadzone w okolicznościach konkretnej sprawy i są pytaniami w tej właśnie sprawie dotyczącymi powstałych *in casu* wątpliwości pozwanego dotyczących wyrządzenia masie upadłości szkody przez bezprawne zadysponowanie kwotą objętą sporem w okresie gdy nie pełnił już funkcji syndyka. Chodzi o konkretne ustalenia, o ocenę tych ustaleń oraz ich kwalifikację prawną. Skarżący powołując się na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych i potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości wywód swój sprowadza w istocie do polemiki z dokonaną przez Sąd Apelacyjny oceną prawną, kwestionując prawidłowość zastosowania przez ten Sąd prawa materialnego w okolicznościach sprawy.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy natomiast rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym - a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, nie publ. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 162/17, nie publ.). Sytuacja taka w analizowanej sprawie nie zachodzi.

Po pierwsze, w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na jej oczywistą zasadność oraz na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz potrzebę wykładni przepisów

prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Wobec kształtu tych przesłanek nie jest możliwe jednoczesne skuteczne wykazywanie, że w sprawie istnieją wątpliwości interpretacyjne dotyczące przepisów prawa i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona (por. m. in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, nie publ. i z dnia 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, nie publ.). W tym zakresie uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zawiera wewnętrzną sprzeczność, nie ulega bowiem wątpliwości, że ta sama kwestia nie może stanowić źródła zagadnienia o problemowym i niejasnym charakterze i zarazem podstawę ewidentnej zasadności skargi kasacyjnej, możliwej do stwierdzenia, bez prowadzenia bardziej złożonych rozumowań.

Po drugie, skonfrontowanie rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji z uzasadnieniem wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala na stwierdzenie by skarga kasacyjna była oczywiście uzasadniona w wyżej wskazanym rozumieniu. Skarżący odniósł tę przyczynę kasacyjną do zarzutów naruszenia prawa materialnego i procesowego ujętych w ramach podstaw skargi kasacyjnej, ale w przedstawionym uzasadnieniu wniosku brak jest takich argumentów, które wskazywałyby na rażące naruszenie prawa w ustalonym przez sąd drugiej instancji i wiążącym Sąd Najwyższy stanie faktycznym (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.). W świetle ustalonych w sprawie faktów pozwany wykorzystując pełnioną funkcję syndyka nakłonił pełnomocnika spółki P. do wpłaty na rzecz masy upadłości kwoty 123.000 zł na poczet wynagrodzenia pełnomocnika, poza ugodą regulującą spór między powodem, a spółką P.. Po odwołaniu go z funkcji syndyka masy upadłości i nie posiadając uprawnień do rozporządzania środkami masy upadłości zadysponował następnie tą kwotą na rzecz osoby trzeciej, która z kolei znaczną ich część przelała na jego prywatne konto (110.700 zł). Przyjęcie w tych okolicznościach przez Sądy obu instancji, że pozwany bezprawnie doprowadził do uszczuplenia środków znajdujących się na rachunku bankowym masy upadłości jest jednoznacznie zgodne z kodeksowym rozumieniem czynu niedozwolonego i szkody (art. 415 k.c. i art. 361 § 2 k.c.).

Po trzecie, istota podnoszonych w różnych konfiguracjach zarzutów skarżącego jest nieadekwatna do ustalonych w sprawie faktów i sprowadza się do tezy, że nie wyrządził szkody masie upadłości, skoro środki te były jej nienależne ewentualnie odpowiedzialnością należy obarczyć Bank, który nie powinien zrealizować wypłaty. Skarżący nie dostrzega, że możliwość przypisania odpowiedzialności jeszcze innemu podmiotowi za powstanie szkody nie stanowi okoliczności zwalniającej sprawcę szkody z odpowiedzialności (art. 441 k.c.). Podstawy takiej nie stanowią również relacje między powodem a spółką P., w które skarżący organizując czynem niedozwolonym środki finansowe dla siebie, przy okazji prowadzenia postępowania upadłościowego, nie może ingerować. Pozwany odwołując się celem zwolnienia z odpowiedzialności do konstrukcji nienależnego świadczenia nie wykazał bowiem, by spółka P., która dokonała wpłaty do masy upadłości kwoty 123.000 zł uznając, że rozlicza się w ten sposób z kosztów procesu z syndykiem masy upadłości, uważała tę kwotę za nienależną, domagała się jej zwrotu od powoda i by mogła to skutecznie uczynić.

W konsekwencji analiza wniosku i jego obszernej argumentacji, na tle podstaw skargi oraz motywów zaskarżonego orzeczenia, nie prowadzi do oceny, że stanowi ono konsekwencję jaskrawych błędów w podejmowanych działaniach procesowych czy wykładni prawa.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (jedn. tekst: Dz. U. z 2015, poz. 1800, ze zm.).

aw

jw